

CDE

Centrum
pro dopravu
a energetiku

Infolist k fosilním dotacím

srpen 2023

www.cde-org.cz

Co jsou fosilní dotace?

Fosilní dotace lze definovat jako jakoukoliv vládní akci, která snižuje náklady na výrobu energie z fosilních zdrojů, zvyšuje cenu, kterou obdrží výrobci energií, nebo snižuje cenu, kterou zaplatí spotřebitelé energií. Na evropské úrovni neexistuje jednotná ustálená definice fosilních dotací. I z toho důvodu je obtížné je správně vyčíslit a srovnávat výši fosilních dotací v jednotlivých členských státech EU.

Nejčastěji se fosilní dotace rozdělují na 2 hlavní kategorie:

explicitní dotace = maloobchodní cena fosilního paliva je nižší než náklady na jeho dodávku; explicitní dotace zahrnují také přímou podporu výrobcům

implicitní dotace = neocenené negativní externality emisí, např. náklady na globální klimatickou krizi, znečištění ovzduší, ztrátu biodiversity apod., v podstatě odrážejí rozdíl mezi současnou tržní cenou a skutečnými náklady na výrobu/spotřebu fosilních paliv

Další formou fosilních dotací jsou **investiční dotace**, které snižují kapitálové náklady na novou infrastrukturu pro fosilní paliva nebo dodatečné kapitálové výdaje na stávající infrastrukturu. Mohou mít formu např. zvýhodněného úvěru nebo poskytování veřejných záruk. Investiční dotace snižují riziko těchto investic a tím je uměle činí atraktivnější. Většina velkých projektů na fosilní paliva v EU včetně elektráren a produktovodů historicky těžila z různých forem investičních dotací prostřednictvím fondů EU, veřejných investičních bank nebo samotných členských států.

Některé typy **státní podpory spotřebitelů** jsou také formou fosilních dotací, kdy stát např. kompenzuje vysokou cenu energií, které však pocházejí z fosilních zdrojů. Zejména v době covidu tato podpora vzrostla, jednalo se třeba o slevu na silniční dani či kompenzace drahého plynu. Už před pandemií ČR reportovala příspěvek na bydlení jako formu fosilní dotace.

Proč jsou fosilní dotace škodlivé?

podrývají efektivitu nástrojů na zpoplatnění uhlíku (např. ETS nebo uhlíková daň)

plýtvají cennými veřejnými prostředky

snižují efektivitu investic do opatření na snížení emisí skleníkových plynů

zvyšují riziko „uzamknutí“ se do uhlíkově náročných investic

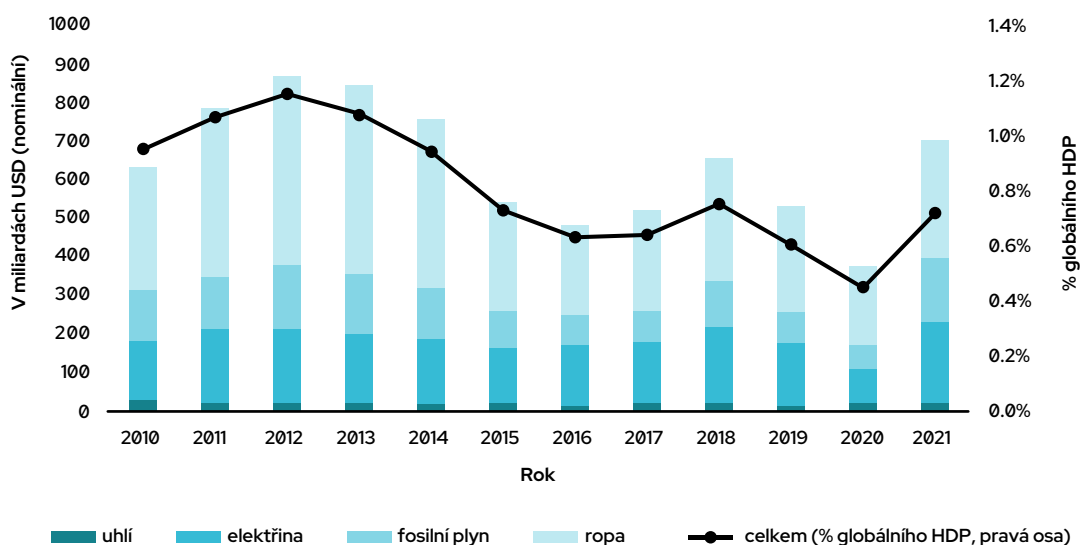
přispívají k poškozování veřejného zdraví, jelikož upřednostňují zdroje, které způsobují znečištění

podporují prohlubování klimatické krize

Globální rozměr

Na COP26 v roce 2021 v Glasgow se strany Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu poprvé v historii dohodly na "ukončení neefektivních dotací do fosilních paliv". Podle **dat OECD a CAN Europe** globální explicitní **dotace do fosilních paliv během posledních deseti let klesly pouze minimálně**, z 1,2 % světového HDP v roce 2012 na 0,8 % světového HDP v roce 2021. V roce 2021 pak šlo globálně na podporu fosilních paliv **dvakrát více peněz** než na podporu OZE.

Mezinárodní explicitní dotace na fosilní paliva podle zdroje energie

Zdroj: CAN Europe na základě dat OECD

Česká republika

Explicitní dotace do **uhlí** v ČR (převod rozpočtových prostředků, v mld. CZK, **OECD**):

2016	2017	2018	2019	2020	2021
1,13	0,33	0,29	1,93	2,05	2,05

Explicitní dotace do **ropy** (benzín/diesel) v ČR (daňové výdaje, v mld. CZK, **OECD**):

2016	2017	2018	2019	2020	2021
1,24	2,56	2,39	2,86	3,03	3,24

Explicitní dotace do **zemního plynu** v ČR (daňové výdaje, v mld. CZK, **OECD**):

2016	2017	2018	2019	2020	2021
1,73	1,81	1,98	2,17	2,20	2,36

Explicitní dotace do **uhlí** v ČR (daňové výdaje, v mld. CZK, **OECD**):

2016	2017	2018	2019	2020	2021
0,87	0,88	0,89	0,80	0,68	0,71

Explicitní dotace do **ropy** (parafínové vosky) v ČR (daňové výdaje, v mld. CZK, **OECD**):

2016	2017	2018	2019	2020	2021
0,47	0,49	0,44	0,44	0,43	0,47

Implicitní dotace do různých **fosilních paliv** v ČR v roce 2020 (v mld. CZK, **IMF**):

Benzín	Diesel	LPG	Kerosin	Ropa	Zem. plyn	Uhlí	Elektřina	Celkem
5,10	16,70	2,09	0,00	24,59	15,08	158,22	7,66	229,45

Pro srovnání: dotační program na obnovitelné zdroje a zateplování Nová zelená úsporám má alokaci 39 mld. Kč na období 2021-2030 a program pro nízkopříjmové domácnosti Nová zelená úsporám Light disponuje rozpočtem 3 mld. Kč.

V minulosti mířilo nejvíce dotací v ČR do **podpory uhlí**. Od roku 1991 už stát přímo neprovozuje těžbu uhlí, ale má stále povinnost vypořádávat se se sociálními, zdravotními a ekologickými břemeny spojenými s minulou těžební činností. Podniky získávají dotace na svoji činnost, dotace však nevedou ke zvyšování aktuální těžby či spotřeby uhlí.

Těžba uhlí je však nadále podporována nepřímo, např. skrze nízké poplatky za vytěžení. Podle analýzy **Hnutí DUHA** přišla v letech 2009-2017 česká vláda o 15 mld. Kč kvůli příliš nízkým poplatkům za vytěžené hnědé uhlí (poplatky byly stanoveny na 1,5 % tržní ceny do roku 2016 a na 3,5 % od roku 2017, místo maximální zákonné sazby 10 %).

Dnes jsou nejvíce problematické investiční dotace do **zemního plynu a plynové infrastruktury**, včetně projektů financovaných z fondů EU.

V **českém Národním energeticko-klimatickém plánu** je použita velmi úzká definice fosilních dotací, podle níž lze jako přímé fosilní dotace považovat pouze příspěvky na bydlení v rámci sociální podpory (jelikož nelze vyloučit, že recipienti tyto příspěvky nevyužijí na pokrytí výdajů za vytápění fosilními palivy).

Národní energeticko-klimatický plán dále uvádí následující seznam fosilních dotací, které se vyskytují v ČR, avšak ne všechny jsou zde kvantifikované:

- vratka části spotřební daně z motorové nafty v sektoru zemědělství
4 380 Kč/1 000 litrů v sektoru lesnictví, kultivace rybníků a rostlinné výrobě
9 500 Kč/1 000 litrů v živočišné výrobě
- osvobození od daně z energie pro zemní plyn
- snížená daň z energie pro stlačený a zkapalněný zemní plyn v dopravě
- osvobození od daně z energie pro pevná paliva
- daňová zvýhodnění v oblasti minerálních olejů
- náklady spojené s ukončením těžby v neekonomických podzemních dolech a pozemních lomech v České republice
- sanace ekologických škod spojených s těžební činností
- kotlíkové dotace
na kotlíkové dotace bylo vyhrazeno 9,84 mld. Kč, v první vlně bylo možné získat dotaci i na uhelný kotel, později pouze na plynový kondenzační kotel, což je však stále fosilní dotace
- investiční podpora zdrojů spalujících fosilní paliva
- provozní podpora zdrojů spalujících fosilní paliva
- příspěvek na bydlení

Podpora fosilních zdrojů skrze evropské finanční instrumenty

ČR v minulosti využívala možnost financovat fosilní zdroje i skrze prostředky EU, jelikož to umožňuje evropská legislativa. V programovém období 2014–2021 byly podporovány kotlíkové dotace, které byly označovány jako klimaticky pozitivní, přestože jejich dopad na klima byl v konečném důsledku negativní, jak upozorňuje **analýza CDE**.

V současnosti se možnosti financování fosilní infrastruktury z evropských zdrojů snižují, ale existují mezery v zákoně, které to stále umožňují. Nástroj REPowerEU umožňuje členským zemím získat dodatečné finanční prostředky na podporu energetické soběstačnosti. Došlo zde však k rozvolnění principu Do No Significant Harm, což umožňuje financování fosilních projektů v rámci Nástroje pro oživení a odolnost.

I v rámci Modernizačního fondu, který je financován z výnosů z obchodování s emisními povolenkami a jehož odhadovaná alokace činí 390 mld. Kč, dochází k financování nové plynové infrastruktury, zejména v rámci největšího programu HEAT.

Co je potřeba udělat?

- 01** Přijmout definici fosilních dotací, která zahrne explicitní, implicitní i investiční dotace.
- 02** Vyčíslit reálné fosilní dotace v ČR, vč. investic do plynové infrastruktury.
- 03** Přijmout opatření, která tyto dotace postupně vyřadí, a sledovat jejich naplňování.

Použité zdroje:

CAN Europe: How to stop the never-ending nightmare: Fossil fuel subsidies in the EU, březen 2023: <https://caneurope.org/content/uploads/2023/03/Fossil-Fuels-Subsidies-Report.pdf>

Centrum pro dopravu a energetiku: Revize climate taggingu evropských fondů v České republice, 2022: https://www.cde-org.cz/media/object/1972/revize_climate_taggingu_evropskych_fondu_v_ceske_republice.pdf

Hnutí DUHA: Stát už přišel o patnáct miliard kvůli nízkým těžebním poplatkům. Ukončí vláda další ztráty?, únor 2019. <https://hnutiduha.cz/aktualne/stat-uz-prisel-o-patnact-miliard-kvuli-nizkym-tezebnim-poplatkum-ukonci-vlada-dalsi-ztraty>

IISD: Background Note on Fossil Fuel subsidy Reform, září 2022. <https://www.iisd.org/system/files/2022-08/background-note-fossil-fuel-subsidy-reform.pdf>

IMF: Fossil Fuel Subsidies. <https://www.imf.org/en/Topics/climate-change/energy-subsidies>

IMF dataset (implicitní dotace): <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1ZBJZODi3h5Rc6Vk3aTPJfRUik3D5jrmE/edit#gid=680899753>

MPO: Vnitrostátní plán České republiky v oblasti energetiky a klimatu, listopad 2019. https://energy.ec.europa.eu/system/files/2020-01/cs_final_necp_main_cs_0.pdf

OECD dataset (explicitní dotace). https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=FFS_INDICATOR_DETAILED%20

Infolist k fosilním dotacím

autorka

Kateřina Davidová katerina.davidova@cde-org.cz

grafická úprava a sazba

Lucie Římáková

vydalo

Centrum pro dopravu a energetiku
Praha, srpen 2023

Tato publikace byla vydána za finanční podpory Evropské unie. Za její obsah nese výhradní odpovědnost CDE a nelze ji za žádných okolností považovat za odrážející pozici Evropské unie.

Centrum pro dopravu a energetiku (CDE) je nezisková nevládní organizace založená v roce 1998, která se zaměřuje na dopady dopravy a výroby energie na klima. Svůj cíl vidíme v budování a posilování široké platformy skupin a jednotlivců, kteří mají zájem usilovat o udržitelnou budoucnost.

www.cde-org.cz